

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Riksantikvaren

Dato: 24.06.2024
Deres ref: RA 24/01391
Vår ref: 24/00735

NIBIO
Postboks 115, 1431 Ås
Tlf: 406 04 100
post@nibio.no
nibio.no

Org. nr: 988 983 837

Innspill til Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

Vi viser til deres invitasjon 8. mai til å uttale oss om forslaget til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljøer som har vært på høring.

Bevaringsstrategiene skal bidra til å strukturere, samordne og organisere innsatsen slik at de tre nasjonale målene vedtatt i Meld. St. 16 (2019-2020) nås, med særlig vekt på målet om å ta vare på et mangfold av kulturmiljøer. Bevaringsstrategiene skal tilrettelegge for at kulturminner, kulturmiljøer og landskap blir bevart og brukt som en ressurs i samfunnsutviklingen. Bevaringsstrategiene skal synliggjøre og utnytte kulturmiljøenes betydning for miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.

NIBIO har deltatt i en ressursgruppe med representanter fra landbruksnæring og -forvaltning, frivillighet, forskning, museumsfeltet og regionalforvaltningen på kulturmiljøfeltet, som har gitt råd til Riksantikvaren i en tidligere fase av arbeidet med strategien.

Faglige vurderinger er koordinert av Seniorforsker Sebastian Eiter i Avdeling for landskapsovervåking, Divisjon Kart og statistikk og Forsker Liv Guri Velle i Avdeling for kulturlandskap og biomangfold i Divisjon Matproduksjon og Samfunn.

NIBIOs vurdering

Tidligere innspill gitt via ressursgruppen har etter vår vurdering blitt innarbeidet i utkastet på en god måte. *Bygninger i jordbruket* og *Jordbrukslandskapet* er gode deltemaer for bevaringsstrategien.

NIBIO

Deltema 1: Bygninger i jordbruket

NIBIO har ingen innvendinger mot forslaget om å rette et spesielt fokus på små og store driftsbygninger som har mistet sin opprinnelige funksjon. Våre data fra overvåkingsprogrammet 3Q viser at det er disse bygningene som har hatt en særlig negativ utvikling over tid, med hensyn til både antall og tilstand av de gjenværende.

Det siste utsagnet i andre avsnitt på side 14 bør vurderes å endres til at det var *52 000 gårder som hadde (én eller flere) setre i drift rundt år 1840*, dvs. at det egentlige tallet på setre kan ha vært en god del høyere.

Deltema 2: Jordbrukslandskapet

Vi har ingen innvendinger mot prioriteringene som er foreslått for *deltema 2*.

Under omtalen av *Kulturlandskapet* vises det til at kun tre prosent av landarealet i Norge er dyrka mark. Det er viktig å poengtere at i tillegg til dyrka mark rommer jordbrukslandskapet semi-naturlige naturtyper, slik som kystlynghei, semi-naturlig eng og semi-naturlig strandeng (Natur i Norge 2.0). Alle de semi-naturlige naturtypene er viktige utmarksressurser, og samtlige er i dag på [Norsk Rødliste](#) for naturtyper og står i fare for å bli tapt. Den største trusselen for kulturlandskapet, er opphør i kontinuerlig bruk. Tradisjonelle hevdformer som beiting, slått og lyngsviing faller bort, og kulturlandskapet gror til med busker og kratt. Disse endringene i landskapet er ikke bare et tap av naturgoder som biologisk mangfold og kulturhistorie, men kan også bli en trussel for verdier i kulturlandskapet (bygninger, karbonlager, artsmangfold), da økt biomasse øker faren for landskapsbrann (se [Grimsrud & Halvorsen, 2021](#)). Det er derfor viktig at man får laget skjøtelsesplaner for semi-naturlige naturtyper i jordbrukslandskapet, og at det allokeres midler til skjøtsel. Dette gjelder særlig i verdifulle kulturmiljø. Beregninger viser at å skjøtte kystlynghei er mer samfunnsøkonomisk enn å ikke drive skjøtsel, at samarbeid mellom ulike etater må til (Grimsrud & Halvorsen 2021), og at skjøtselen må tilpasses de lokale naturforholdene og den regionale landbrukshistorien.

Når det gjelder forslaget om at enda flere områder inkluderes i UKL-ordningen, riktignok forutsatt økte rammer, ønsker vi å påpeke at midlene til hvert enkelt område fremstår som veldig begrenset allerede i dag. Ut fra vårt perspektiv ville det være nyttig med en evaluering av hvorvidt man klarer å ta vare på verneverdiene i UKL-områdene per i dag, og hvorvidt man uten økte rammer faktisk heller bør prioritere sterkere mellom de eksisterende områdene. Det kan også være nødvendig å vurdere om man eventuelt må redusere antallet områder for å kunne følge opp de gjenværende på en tilfredsstillende måte.

Utover det som er nevnt i utkastet foreslår vi et tilleggspunkt på gammel og fruktbar kulturjord som et kulturminne i seg selv (se f.eks. <https://www.nibio.no/nyheter/historien-om-rogalands-svarte-kulturskatt> og <https://hdl.handle.net/11250/2721832>).

NIBIO

Siste setning i andre avsnitt om kulturlandskapet bør for øvrig vurderes endret til «*skjøtsel gjennom slått eller beite*».

Med vennlig hilsen

Per Stålnacke

Forskningsdirektør, NIBIO